

چینی معروف است.

۳. وی نخستین کسی است که دریافت عکس قضیه اقلیدس درباره اعداد تام زوج درست است، هر چند نتوانست اثباتی از آن ارائه کند (یا حداقل قصد آن را نداشت).

درباره ابن الهیثم و آثار علمی او که شاخه‌های مختلفی از علوم و مهندسی را شامل می‌شود، مقالات و کتاب‌های مختلفی نگاشته شده است. به عنوان مثال، در [۲] فهرستی شامل مشخصات ۱۰ کتاب و ۵۱ مقاله در این زمینه آمده است.

مراجع:

[1] Graham Everest, Thomas Ward, *An Introduction to Number Theory*, Graduate Texts in Mathematics, 232, Springer, 2005.

[2] <http://www-history.mcs.st-andrews.ac.uk/References/Al-Haytham.html>

* دانشگاه زنجان

★ ★ ★

دعوت به ارسال خبر

خبرنامه انجمن ریاضی ایران از کلیه اعضای انجمن (به‌ویژه نمایندگان محترم انجمن در دانشگاه‌ها) صمیمانه دعوت می‌کند که با ارسال اخبار (ترجیحاً الکترونیکی)، مقالات، جملات کوتاه (ترجمه یا تألیف)، گزارش همایش‌ها، نکات خواندنی، دیدگاه‌ها، آگهی‌ها و ... به نشانی iranmath@ims.ir (همراه با نشانی کامل و تلفن تماس) به اعتلای اطلاعات جامعه ریاضی کشور کمک کنند.

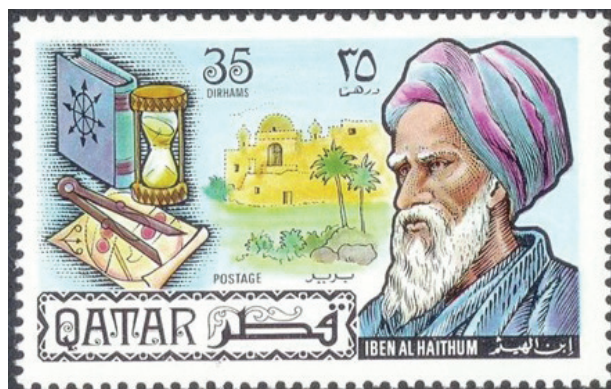
اخبار و مقالات ارسالی پس از تصویب، همراه با نام نویسنده در خبرنامه درج خواهد شد.

هیأت تحریریه خبرنامه انجمن ریاضی ایران

گزارشی مختصر از یک پژوهش تاریخی ابن الهیثم و نظریه‌ی اعداد

مهدی حسنی*

می‌دانیم که اگر p عددی اول باشد، آن‌گاه، $(-1) \equiv (p-1)! \pmod{p}$ ، و در اکثر کتاب‌های نظریه اعداد، این حکم را به ویلسن نسبت می‌دهند. تعدادی از این کتاب‌ها بیان می‌کنند که در واقع قضیه تنها توسط ویلسن بیان، و اولین بار توسط لاگرانژ اثبات شده است. اخیراً، در برخی از منابع غربی (مثلاً [۱]، صفحه ۳۲ را ببینید) اشاره شده است که این قضیه در حدود ۷۵۰ سال قبل از ویلسن، توسط ابن الهیثم بیان و بررسی شده است، و از این‌رو، در کتاب مذکور این حکم را قضیه‌ی ابن الهیثم نامیده و حتی در بخشی از کتاب تأکید می‌کند که ابن الهیثم اثبات این قضیه را نیز می‌دانسته است.

ابوعلی‌الحسن بن الحسن بن الهیثم (۲۵۴ - ۴۳۰ هجری)

در بررسی‌های بیشتری که در خصوص آثار ریاضی ابن الهیثم انجام شد، دریافتیم کارهایی که ابن الهیثم در نظریه اعداد انجام داده شامل موارد زیر است:

۱. حکمی که در بالا به آن اشاره کردیم، و شایسته است که آن را قضیه ابن الهیثم بخوانیم.

۲. مسائلی از معادلات هم‌نهشتی و دستگاه‌های شامل هم‌نهشتی‌ها در کارهای ابن الهیثم گزارش شده است. وی برای این کار دو روش مختلف ارائه نمود؛ یکی بر اساس حکمی که در بالا تحت عنوان قضیه ابن الهیثم به آن اشاره شد، و دیگری بر اساس روشی که امروزه به قضیه باقیمانده‌ی